

**සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍යාධ්‍යාන විධික්‍රමයන්හි උපමේයෝපමා භාවිතෝපක්‍රම
(අමාවතුර හා බුක්සරණ ග්‍රන්ථද්වය ආශ්‍රයෙන්)**

පී.ඩී.සුගතපාල¹, අගුලුගහ ධම්මිනිද හිමි²
සිංහල අධ්‍යයනාංශය, රුහුණ විශ්වවිද්‍යාලය

සංක්ෂේපය

සාහිත්‍යය යනු භාෂාව ප්‍රමුඛ මාධ්‍යය කරගත් නිර්මාණ ප්‍රවර්ගයයි. දක්ෂ නිර්මාණකරුවා රසෝත්පාදනය සඳහා භාෂාත්මක විවිධ හරඹ සිදුකිරීමට සමත් වෙයි. අලංකාර යනුවෙන් සාහිත්‍ය විචාරයේදී සංකථනයට ලක්වන්නේ තදුපක්‍රමයි. භාරතීය පූර්වාචාර්ය ඉගැන්වීම්වලට අනුව අර්ථාලංකාර හා ශබ්දාලංකාර යනුවෙන් ද්විප්‍රභේද වන යටෝක්ත රසෝපාර්ජන භාෂෝපක්‍රම අතර උපමාලංකාරයට හිමිවන්නේ සුවිශේෂත්වයකි. උපමාව විසින් සාහිත්‍යකරණයෙහි තදනන්‍ය ගුණලක්ෂණ රක්ෂණය කෙරෙන අතර එනිසාම රසප්‍රතිසිද්ධියෙහිලාද ප්‍රමුඛෝපස්තම්භක වෙයි. සාහිත්‍යයේ සුලබව හමුවන උපමාලංකාරය මගින් පුද්ගල, ස්ථාන, වස්තු හෝ ඕනෑම සාහිත්‍යකරණ ප්‍රස්තුතයක් රසෝත්පාදනය හා රසපෝෂණ මනාව සිදුකෙරෙන අතර ඒ සඳහා උපමාව හා උපමේය අතර අත්‍යන්ත සම්බන්ධතාව අත්‍යවශ්‍ය සාධකයකි. අමාවතුර හා බුක්සරණ සාහිත්‍යකරණයෙහි භාෂාව භාවිත කිරීම පිළිබඳව සැලකීමේදී සුවිශේෂ සාධකද්වයක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය. කර්තෘවරුන් සතු භාෂා ඥානය, වාක්කෝෂය හා ඕචිත්‍ය පද වරණයෙහි සුදුක්ෂතාව සුවිශේෂ වෙයි. සමස්ත ග්‍රන්ථද්වය පුරාවටම ඉස්මතුව පැහැන විශේෂම ලක්ෂණය නම් සන්නිවේදනාර්ථ සාර්ථක කරගැනීම වෙනුවෙන් මෙන්ම රසෝත්පාදනය වෙනුවෙන්ද උපමාලංකාරය ප්‍රබල භාෂෝපක්‍රමයක් ලෙස භාවිත කිරීමයි. ඒ අනුව සන්නිවේදන හා රසෝත්පාදන උපක්‍රමයක් ලෙස උපමේයෝපමාවල උපයෝගිතාව කුමක්ද? යන පර්යේෂණ ගැටලුව මත මෙම අධ්‍යයනය සිදුකෙරිණි. උපමේයෝපමා යනු කුමක්ද? තත් සහලක්ෂණ හා සංස්ථිතිය මෙන්ම ප්‍රස්තුතාබද්ධ වරණය න්‍යායාත්මකව හඳුනාගැනීම සහ එහි යථායෝග්‍ය භාවිතය විසින් සන්නිවේදනාර්ථ මෙන්ම රසෝත්පාදනයට ලැබෙන දායකත්වය අමාවතුර හා බුක්සරණ ආශ්‍රයෙන් සනිද්ඝන ව අධ්‍යයනය කිරීම මෙම අධ්‍යයනයේ මූලික අරමුණ විය. ගුණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයට අනුගතව ද්විතියික දත්ත සහ ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය පරිශීලනයෙන් දත්ත ඒකරාශී කරන ලදී. සංස්කෘත න්‍යායාචාර්ය වාදාශ්‍රයෙන් “උපමාව” නිර්ණය කෙරුණු අතර එය අමාවතුර හා බුක්සරණ කතුවරුන් විසින් භාවිත කරන ලද ආකාරය සනිද්ඝන සංසන්දන මගින් විශ්ලේෂණය කෙරිණි. අධ්‍යයන අනාවරණයන් අතර උපමාඋපමේය භාවිතය භාෂා සාහිත්‍ය කාව්‍යාදියෙහි ශෝභමාන මෙන්ම අනිවාර්ය අංගයක් වූ බවත්, අද්‍යතන ලේඛනයෙහි සංවර්ධනයට සම්භාව්‍ය සාහිත්‍යාගත උපමාඋපමේය භාවිතයෙහි වැදගත්කමත් හඳුනා ගත හැකිය.

ප්‍රමුඛපද: අමාවතුර-බුක්සරණ, ආධ්‍යාන විධි, උපමා උපමේය, කාව්‍යාලංකාර භාවිතෝපක්‍රම

A Study on the rhetorical narrative forms of classical Sinhala Prose (Reference to Amawatura & Buthsarana)

Abstract

Literature belongs to a category of creative media dominated by language. A skilled designer can make different linguistic moves for creativity. The word ‘beautiful’ is used in literary criticism as an example of the unique use of figurative language (**UPAMALANKARA**) in literary writings.

Language techniques that are used to bring out rich language expressions in ancient Indian literature have been taken as the basis to analyze the use of figurative language. Indian literary theoreticians consider the figure of speech as something unique. With the use of figurative language people, objects, places or any literary description can be well produced and gratified or appreciated by the allegory that is found in the literature. There is a close connection between comparison and criterion.

The above-mentioned features could be uniquely seen in the two classical books ‘Amawatura’ and ‘Buthsarana’. The authors of these two classical books are recognized for the fine use of rich language expressions vocabulary and the ability to select rich and powerful words. These two unique authors have been successful in using comparisons and criteria. The research problem that has been analyzed is how comparison and criterion have been used in communication.

The research objective is to analyze the contribution made by figurative language to enrich communication. The examples have been taken from the two classical books mentioned above. Primary data and secondary data based on ‘Amawatura’ and ‘Buthsarana’ have been gathered according to the Qualitative methods. Comparison of the data collected from two books has been analyzed according to Indian Literary theoreticians’ ideas and views. The study concluded that the development of modern writing, comparison and criterion used in classical Literary work seems to play a significant role in modern Sinhala writing.

Keywords:

Allegory, Amawatura, Buthsarana, Figurative language, Narrative methods

1. හැඳින්වීම

නිර්මාණශීලී රචකයෙකුගේ ලේඛන ශෛලිය හෙවත් රචනා ඊතිය සැකසෙනුයේ තම ග්‍රන්ථ රචනයෙහි අරමුණු සාධනය හා තත් පාඨක ජනයාගේ විජානන පරිමාව සැලකිල්ලට ගැනීමෙනි. “උපමා කාලිදාසසා” යනුවෙන් භාරතීය විචාරකයින් මහා කවි කාලිදාසයන් හුවා දැක්වූයේ ද නිර්මාණ කාර්යයෙහි ලා එහි පැවති ප්‍රමුඛත්වය සලකමිනි. සංස්කෘත සාහිත්‍යාධරයන් අතර විශිෂ්ටතමන් පඬිවරයා අවධානයට ලක්වනුයේ පංචතන්ත්‍රය නම් ග්‍රන්ථය රචනා කර ක්‍රමය රජ දරුවන්ට නීති ශාස්ත්‍රය ඉගැන්වූ හෙයිනි. එහි දී ඔහුගේ මුඛ්‍ය භාවිතය වූයේ ද උපමා කථා යොදා ගැනීම යි. සත්ව වර්ත ඇතුළත් උපමා කථා එහි දක්නට හැකිවේ.

ශ්‍රී සුමංගල ශබ්දකෝෂයට අනුව උපමා උපමේය පිළිබඳ ශබ්දකෝෂාර්ථ සැලකීමේ දී,

උපමා - සමානභාවය, උපමාලංකාර - කාව්‍යයන් හොඳවන උපමාව, උපසංසන්දන - උපමා උපමේයයන් ගැලපීම, උපසමස් - උපමා උපමේය පදයන් සම්බන්ධ කර කළ සමාසය, උපමාන - වස්තුවක සමානත්වය දැක්වීමට ඉවහල් වන අනික් වස්තු, උපඋත්තරපද - උපමානයක් පරපද කොට ඇති සමාසය, උපමිත - සමාන කළ, උපසමස් - උපමා සමාසය, උපමිති - උපමාව, උපමේයා - උපමා කටයුතු, යන විග්‍රහ දක්නට හැකි වේ.

(ශ්‍රී සුමංගල ශබ්දකෝෂය, (1999) සෝරත හිමි, වැලිවිටියේ)

උපමා යෝජනය කාව්‍ය ගුණ සමග සංස්කෘත කාව්‍ය විචාරයේ දී සාකච්ඡා වූ අතර, මෙයින් සමාධි ගුණය ග්‍රන්ථ රචනයෙහි උපමා භාවිතය හා සෘජුව ම සම්බන්ධ වේ. අවස්ථා සිද්ධි හා වර්ත වර්ණනයේ දී උපමේයෝපමා නිසි අයුරින් යෙදීම ලේඛකයාගේ රචනා ශෛලිය විචිත්‍රවත් වීමට ප්‍රබල සාධකයක් වේ.

සංස්කෘත කාව්‍ය විචාර සංකල්පයන්හි ආභාසය ලැබූ සිංහල ගද්‍ය සාහිත්‍යයේ අවශේෂිත සම්භාව්‍ය ග්‍රන්ථද්වයක් වන අමාවතුර කතුරු ගුරුළුගෝමීන්ගේ හා බුත්සරණ කතුරු විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ගේ උපයුක්ත රචනා ඊතීන් සැකසී ඇත්තේ ද ඔවුනගේ ග්‍රන්ථ අරමුණු සාධනය හා අපේක්ෂිත පාඨක ජන රුචිකත්වය පදනම් කොට ගෙන බැව් පැහැදිලි ය.

ඒ සඳහා භාවිත ශබ්දාර්ථ මාධුර්යය, අර්ථව්‍යක්ති, උදාරත්ව, ඕපස්, සමාධි වැනි ගද්‍යකාව්‍ය පරිමිත අර්ථගුණ ගුරුළුගෝමී හා විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ගේ වාග් රචනා ශෛලිය ඔස් නැංවීමට අත්‍යන්තයෙන් ම දායක වීණි. මෙසේ සැකසුණු රචනා ඊතීන් ග්‍රන්ථද්වය පුරා විහිද යනුයේ කතුරුන් විසින් භාවිත විවිධාකාර උපමේයෝපමා ද ඇසුරු කර ගනිමිනි. මේ ග්‍රන්ථ රචනයන්හි දී උපයුක්ත උපමා උපමේය නිරීක්ෂණයෙන් ඒ පඬිවරුන්ගේ රචනා කොශලයන්හි විශිෂ්ටත්වය මොනොවට වටහා ගත හැකිය.

2. අධ්‍යයන අරමුණු

භාෂාවේ මූලික අරමුණු අතර සන්නිවේදන කාර්යය ප්‍රමුඛ වෙයි. මානව භාෂාව මානව සන්නිවේදනයේ ප්‍රධාන මෙවලමයි. භාෂා සන්නිවේදනය මිනිසා ලද සුවිශේෂ දායාදයක් ලෙස සැලකෙන්නේ සෙසු සන්නිවේදන අතර අද්විතීය හා අසම සම වන්නේ ඕනෑම සංකීර්ණ, අකාලික දෙයක් වුවද නිරවුල්ව මෙන්ම නිරවද්‍යතාවෙන් පැහැදිලි කළ හැකි නිසයි. සන්නිවේදනයේ යථෝක්ත නිරවුල් බව, නිරවද්‍යතාව මෙන්ම සාලංකාරවත් බවද ප්‍රවර්ධනය කෙරෙන භාෂෝපක්‍රමයක් ලෙස උපමාවට හිමිවන්නේ විශේෂත්වයකි. උපමා යෝජනය භාෂෝපක්‍රමයක් ලෙස සාර්ථක වීම සඳහා බලපාන සාධක කිහිපයකි. ගද්‍යකරණයෙහිදී එය ආබ්‍යාන ඊතිය සමග බද්ධ වන අතර ප්‍රස්තුතය, අපේක්ෂිතාර්ථ, සන්නිවේදනාර්ථ හා රසය යන සාධක මෙහිදී අධි-අවධානයට ලක්කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වෙයි. තවද මාලෝපමා වැනි සංකීර්ණ සාහිත්‍යාලංකාර භාවිතය, සන්නිවේදනාර්ථ හා රස කෙරෙහි සෘජුව බලපෑම්කාරක වෙයි. එබැවින් උපමේයෝපමා යනු කුමක්ද? තත් සහලක්ෂණ හා සංස්ථිතිය මෙන්ම ප්‍රස්තුතාබද්ධ වරණය න්‍යායාත්මකව හඳුනාගැනීම සහ එහි යථායෝග්‍ය භාවිතය විසින් සන්නිවේදනාර්ථ මෙන්ම රසෝත්පාදනයට ලැබෙන දායකත්වය අමාවතුර හා බුත්සරණ ආශ්‍රයෙන් සනිදර්ශන ව අධ්‍යයනය කිරීම මෙම පර්යේෂණයේ අරමුණයි.

3. අධ්‍යයන විධික්‍රමය

මෙම පර්යේෂණයේ දත්ත සම්පාදනය පුස්තකාල පරිශීලනය මගින් සිදුවිය. එහිදී ප්‍රථමික හා ද්විතීයික දත්ත මේ සඳහා යොදා ගැනුණු අතර පිළිගත් ප්‍රාමාණික විද්වතුන් විසින් මනාව සංස්කරණය කරන ලද අමාවතුර හා බුත්සරණ ග්‍රන්ථවලද භාමහ ආචාර්ය ඇතුළු භාරතීය ආලංකාරිකයන්ගේ න්‍යාය ග්‍රන්ථද ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය ලෙස යොදාගැනිණ. යථෝක්ත න්‍යායාචාර්ය වාදාශ්‍රයෙන් උපමාව නිර්ණය කෙරුණු අතර එය අමාවතුර හා බුත්සරණ කතුවරුන් විසින් භාවිත කරන ලද ආකාරය සනිදර්ශන සංසන්දන මගින් විභාග කෙරිණි. ගුණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයට අනුගත මෙය පිළිගත් ශාස්ත්‍රීය ප්‍රතිමානවලට අනුව ලේඛනගත කොට පළකෙරේ.

4. අධ්‍යයන අනාවරණයන්

4.1 උපමේයෝපමාවේ සාධාරණ ධර්මතාව

සංස්කෘත භාෂාවෙන් රචිත දණ්ඩින්ගේ කාව්‍යාදර්ශයේ (ක්‍රි. ව. 08 සියවස) හා එහි සිංහල අනුවර්තනය වූ සියබස්ලකරේ ද (ක්‍රි. ව. 09 සියවස) අර්ථාලංකාර අතර උපමාලංකාරය හා එහි විවිධ ප්‍රභේද සවිස්තර ව දැක්වේ. ඒ අනුව,

කියන එක් පළඟක් - තැනෙකි වූ යම්සේ

උවම් නමෙහි විතර - නියර කියනෙම් හෙ මෙසේ (සි. බ. 81 ගීය)

(කිසියම් වස්තූ දෙකක සමානත්වය ගුණ ආදී වූ යම් අයුරකින් ප්‍රකාශ කිරීම උපමා නම් වේ.)

මෙසේ දක්වන ලද උපමාලංකාරය අංග සතරකින් සමන්විත බැව් සියබස්ලකරෙහි දක් වේ.

- උපමේයය - වර්ණනයට පාත්‍රවන වස්තුව
- උපමානය - සමාන කිරීමට බැහැරින් ගන්නා වස්තුව
- සාධාරණ ධර්මය - වස්තූ දෙක අතර ම පිහිටි ලක්ෂණ
- සමානත්වවාචකය - උපමාදෙයාතක මෙන්, සේ, වැනි, පද

උපමා උපමේය සුසංයෝගය මේ මූලික සාධක ඔස්සේ තීරණය වේ. භාෂා සාහිත්‍යයේ භාවිතානුකූල උපමා ප්‍රභේද රාශියක් ද සියබස්ලකරෙහි දැකගත හැකි වේ. එවැනි උපමා ප්‍රභේද 32ක් පමණ එහි ඇත. උපමා ප්‍රභේද අවසානයෙහි එහි වටිනාකම දක්වමින්,

මේ ඇ නන් උවම් - කියන වදන් මිණි රුවන්

කිවින් හිද අහි කරන් - පොහොසත් වත් කවර බර (සි. බ. 131 ගීය)

උපමා වදන් කවින්ගේ සිත් තුළ පැවතීම මැණික් මෙන් වටිනා බැව් මෙයින් අවධාරිත ය.

උපමා හා උපමාකථා ගද්‍ය සාහිත්‍ය රචනයෙහි බහුල ව දක්නට ලැබෙන අතර, පද්‍ය සාහිත්‍ය රචනයෙහි වඩාත් ප්‍රශස්ත භාවිතය වනුයේ රූපකාලංකාර යි.

4.2 අමාවතුර, බුක්සරණ ග්‍රන්ථ අරමුණු හා පාඨක ජනයා

මේ ග්‍රන්ථ දෙකෙහි අරමුණු හා අපේක්ෂිත පාඨකයින් පිළිබඳ වැටහීමක් ලබා ගැනීමෙන් රචකයින් අනුගමනය කළ රචනා රීතීන් කවරේ ද යන්න සොයා ගත හැකි වේ.

පොලොන්නරු යුගයට (12 වන සියවස) අයත් අමාවතුර සිංහල ගද්‍ය සාහිත්‍යයේ සම්භාව්‍ය කෘතියකි. ග්‍රන්ථ නිමිත්ත හෙවත් කතුවරයාගේ අරමුණ දුර්දාන්ත දමන නම් පළමු පරිච්ඡේදයේ ආරම්භක ඡේදයෙහි පැහැදිලි ව දක්වේ.

“ඉතිපි සො භගවා . . . යනු විස්තර කරත් බුදුගුණ අනන්ත වන බැවින් නව ගුණ හැම කියත් නො පිළිවනින් පුරිසදම්මසාරථී යන පදය ගෙනැ අප බුදුන් පෙරුම් පුරා බුදු වැ දෙවරම් වෙහෙර පිළිගෙනැ එහි වෙසෙමින් තුන් ලොවිහි සැරිසැරැ විෂම පුරුෂයන් දමා **අමා මහ නිවනින් පැමිණ වූ සෙ** නොවියත් හුදී ජනන් සඳහා සියබසින් මා විසින් සැකෙවින් දක්වන ලැබේ.” (අමා. 01 පිටුව, දුර්දාන්ත දමනය)

මේ යුගයට ම අයත් බුන්සරණ කතුවරයාගේ ග්‍රන්ථ නිමිත්ත එහි මැ පැහැදිලි ව දක්වා නැතත් “බුදුන් සරණ යෙමි යි බුන්සරණ යා යුතු” යනුවෙන් සෑම ඡේදයක් අවසානයෙහි දක්වා තිබීම විද්‍යාවකුවර්තීන්ගේ අරමුණ බැව් පැහැදිලි ය. ග්‍රන්ථය කියැවීමේ දී කතුවරයාගේ මූලික අපේක්ෂාව වූයේ නව අරහාදී බුදුගුණ ආශ්‍රයෙන් බොදු ජනයා තුළ අසීමිත බුද්ධභක්තියක් ජනිත කරලීම හා බුදුන් සරණ යාමට පෙළඹවීම බැව් පෙනේ. බුන්සරණේ මුල සිට අග දක්වා ම විද්‍යාවකුවර්තී වර්ණනා කරනුයේ අන්‍යයන් විසින් සරණ යා යුතු බුදුන් වහන්සේගේ ගුණ සමුදාය පිළිබඳව ය. ඒ අනුව ග්‍රන්ථාරම්භයෙහි ම සරණාගමන ඵල දක්වේ.

“සුවයෙහි මිහිරි දන්තා, දුක්හි දූඩිකම් දන්තා, සදෙව්ලොව්හි සැපත් අයත්නයෙන් විදුනා කැමැති, බුදු පසේබුදු මහරහතන් විඳි නිවන් පුර වැදූ සැනැහෙනු කැමැති, නිඤ්ඤ නම් නො අසනු කැමැති, ... තමන් වැදූ පිදුවන් අමා මහ නිවන්හි ඇඳ සිටුවනු කැමැති, සත්පුරුෂයන් විසින් බුදුන් සරණ යෙමි යි බුන්සරණ යා යුතු.”

(බුන්. 01 පිටුව, සරණාගමන ඵල)

මෙම ප්‍රකාශය ග්‍රන්ථයේ සෑම ඡේදයක් පුරා ම දක්නට හැකි ය. මෙලෙස කර්තෘ අරමුණු විමසන කල එක ම වස්තු විෂය යොදා ගත්තේ වී නමුදු කතුවරුන් වර්ණනා විෂයයෙහි දෙමගෙකැ ගිය බැව් ඔවුන්ගේ ප්‍රකාශයන්ගෙන් අපට වැටහේ. පාලියෙන් පැවති බුදුගුණ නොවියත් හුදී ජනයා උදෙසා සියබසින් ගුරුඵගෝමී දැක්වූ අතර, ඒ සඳහා පාලියෙන් ආ උපමේයෝපමා ද එලෙසින් ම දැක්වීය. එහෙත් විද්‍යාවකුවර්තී අනුගමනය කළේ බුදුගුණ උත්කර්ෂයෙන් වර්ණනා කළ හැකි විචිත්‍ර චිත්‍රයකි. ඒ බුදුරදුන් කෙරෙහි අසීමිත භක්තියක් පාඨක සිත්සතන්හි ජනිත වන අයුරෙනි. එහෙයින් බුන්සරණේ උපමා බහුල විස්තරාත්මක චිත්‍රයක් නිර්මාණය වූ අයුරු දිස්වේ.

4.3 අමාවතුර හා බුන්සරණේ රචනා චිත්‍රය ඔප් නැංවූ උපමා භාවිතය

භාෂණයේ හා ලේඛනයේ උපමා හෝ උපමා කථා යොදා ගැනෙනුයේ පවසන අදහස වඩාත් මැනවින් ප්‍රතිග්‍රාහකයාට අවබෝධ කරවීම උදෙසා ය. ලේඛනයේ තමාගේ රචනාව ව්‍යක්ත කරනු සඳහා ද උපමාව භාවිත කෙරේ. මෙ මගින් ලේඛකයාගේ රචනා චිත්‍රය මනාව සංවිධානය වන අතර, භාෂා නෛපුණය මෙන් ම ව්‍යවහාරික දැනුම ද මැන ගත හැකි වේ. භාෂා සාහිත්‍යානුගත උපමා සහ උපමා කථා පුරාණ උපදේශ සාහිත්‍යයේ ද අන්තර්ගත වේ. සංස්කෘත උපදේශ සාහිත්‍යයේ පංචතන්ත්‍ර හිතෝපදේශා දී ග්‍රන්ථවල උපමා හා උපමා කථා භාවිතයෙන් රාජ්‍ය නීති ශාස්ත්‍ර පවා උද්ග්‍රහණය කොට ඇත.

4.4 ආධ්‍යාන ක්‍රම විශේෂ

පුරාණික සිංහල ව්‍යාධ්‍යාන හා ආධ්‍යාන ග්‍රන්ථවල උපමා භාවිතය පැවතියේ පාලි සූත්‍ර අටුවා අනුයාත ලේඛන විධික්‍රමයක් වශයෙනි. අමාවතුර රචනයේ ගුරුඵගෝමී පවා අනුගමනය කළේ එබඳු රීතියකි. එහෙත් පරිකථා ව්‍යාධ්‍යාන ග්‍රන්ථයක් වූ ධර්මප්‍රදීපිකාවේ ගුරුඵගෝමී සංස්කෘත අලංකාර ආභාසය ලත් රචනා ශෛලියක් අනුගමනය කරමින් අපූර්ව උපමාරූපක භාවිත කිරීම විශේෂත්වයකි. පරිකථාකරණයේ ස්වාධීනත්වය අනුව එතුමා විවිධ භාෂා උපක්‍රම හා වර්ණනා භාවිත කළත් පාලි සූත්‍ර අටුවා ආශ්‍රයෙන් කළ ආධ්‍යාන උදෙසා එබඳු වෙනස්කම් නො කළේ ය. උපමාවක් හෝ උපමා කථාවක් වේ නම් එය මුල්පෙළ ආශ්‍රයෙන් ම ඉදිරිපත් කළේ ය.

ගුරුඵගෝමී අමාවතුර රචනයේ භාවිත කළ අනුවර්තන හෝ පරිවර්තන රටාවට අනුකූල උපමා එහි බහුලය. උදාහරණ වශයෙන් ගහපති දමනයේ එන මේ අවස්ථාව සැළකේ.

“යම් සෙ සුළඟ හමන කල අතු සැලෙයි, දිය සැලෙයි, එහි සිත් නැති එ සෙයින් මැ කායදණ්ඩ දු අචිත්තක වෙයි. යම් සෙ සුළඟ හමන කලැ තල්පත් ආදී හු හඬක් මැ යැ. දිය හඬා මැ යැ. එහි සිත් නැති. එ සෙයින් මැ වාග්දණ්ඩ දු අචිත්තක මැ වෙයි. යෙන්” (අමා. 40 පිටුව)

මෙහි උපමා අතිශයෝක්තියක් දක්නට නොමැත. අවශ්‍ය කාරණයට උපමා යොදා ගැනීමක් පමණි.

අමාවතුර උපමා භාවිතයෙහි විශේෂත්වය වනුයේ හෙළ බසෙහි පුරාණ ස්වරූපය පවා ඉන් හඳුනා ගත හැකිවීමයි. පහතින් දැක්වෙන උපමාවලින් සියබසෙහි පැරණි ස්වරූපය වටහා ගත හැකි වේ.

“මහාජනයො සැත්වැස්සෙන් පුවරියෙහි තබා කොටන මස් සෙයින් සුන්සුන් වැ ගියහ. එක්බිති කුළාරගෙ සා රත් කළ ලොහො පිඬු සෙයින් දිලියෙන පහණ වැසි වැස්වූහ” (අමා. 51 පිටුව)

“සුපිපි කැහැල රුකෙකි මල් අතු බිඳිනවුන් සෙයින් ” (අමා. 57 පිටුව)

අමාවතුර රාජදමනයෙහි එන මේ උපමා අජාසත් රජුගේ අසත්පුරුෂ මිත්‍ර දේවදත්ත චරිතය මනාව නිරූපණය කෙරෙන අතර, අජාසත් රජුගේ පීඩිත මානසිකත්වය ද මැනවින් නිරූපිත ය.

“එකල්හි දෙවිදත් තෙරහු තෝ මීයන් ඇතුළු කොටැ බෙර සදන මිනිසක්හු වැන්නෙහි කිහිප දවසෙකින් තා පියෙ තා ගෙ නිහරසර සඳහන් කොටැ බලා රජය ගන්නී කීහ” (අමා. 88 පිටුව)

‘බිම්සර රජ තුරුණුවන් සඳහන් කැණියමැ - දාගබණෙකි බහා ල මලක් සෙයින් මෙළේ’ (අමා. 90 පිටුව)

බිම්සර රජුගේ ශෝකාන්විත අභාවය ඉහත උපමායෙන් පාඨක ජන මනසට සන්නිවේදනය වන අයුරු අපූරු ය.

‘එකල්හි රජගහා නුවර සැණකෙළියෙක් වී යැ. නුවර වැස්සො එ නුවර දෙවිනුවරක් සෙයින් සදා සැණවෙස් ගෙන දෙවියන් සෙයින් සැණකෙළි කෙළින්. අජාසන් රජ පනුරැසි පොහොදවස් රැ සරා සඳරසින් රිදි කෙළෙන් නික්මුණු කිරි දහර සෙයින් රිදි විමනින් නික්මුණු මුතුචූළ සෙයින් සමන් කුසුම්දම් සෙයින් දිලියෙන රාත්‍රියැ’ (අමා. 91 පිටුව)

‘මෙසෙ ඇමැත්තන් තමන් තමන් ලද ගත් නුවටැජරන් කී කල්හි රන්වන් මියුරු රස ඇති අඹපකක් කැටි පුරුෂයක්හු තමා අතැ තුඩු කදුරුපකක් දැකැ දමා පියන්තක්හු සෙයින් ’ (අමා. 92 පිටුව)

‘නිවාත තැනෙකි පිපි රත්පියුම් වනයක් සෙයින් ’(අමා. 97 පිටුව)

‘මඩ නැති පහන් විලක් සෙයින් ’ (අමා. 98 පිටුව)

අමාවතුර රාජ දමනයේ එන මේ පාලි උපමාව වැදගත් කරුණු හෙළි කරයි.

‘අම්බං වා පුටියො ලඹුජං ව්‍යාකරෙය්‍යා” යනු සෙයින් මා පුළුච්ඡතා තබා අනෙකක් කී යැ’ (අමා. 99 පිටුව)

අමාවතුර පාලි අටුවා ආශ්‍රයෙන් හෙළබසට නැඟූ බවට ඉහත යෙදුණු උපමා ද සාක්ෂි දරයි.

‘වහන්සෙ, මම් වැලි පෙලා තෙල් නො ලබන්නක්හු සෙයින්, තොහො කොටන්නක්හු සෙයින් කිසි සාරයක් නො ලදුම්, බුදුන් වහන්සෙ මට පහන් දහස් දල්වා අලු කරන්නක්හු සෙයින් ’ (අමා. 100 - 101 පිටුව)

‘යම් සෙ කිසිවෙක් මිනිසකු මරා මල් මිටක් පමණ දඩ දී ගැළවෙ ද එ සෙයින්මැ’ (අමා. 102 පිටුව)

අමාවතුර මානවක දමනයේ එන මේ උපමා විස්තාරණීය බවක් දරයි. ඒ විස්තරාත්මක උපමා සැකසෙනුයේ **යම් සෙ හා එ සෙයින් මැ** යනුවෙන් සම්බන්ධ කරමිනි. සවිචකගේ ආකල්පය කෙබඳු ද යන්න තත් උපමාවලින් අවධාරිත ය. ගහපති දමනයේ ද මේ උපමාව එලෙසින් ම දක්නට හැකිය. මේ උපමා උපමේය සවිස්තරාත්මක ය. එමෙන් ම අවධාරණාත්මක වේ. වඩාත් පැහැදිලිවීම උදෙසා එහි සම්පූර්ණ විස්තරය ම දක්වනු ලැබේ.

“එකල්හි සවිචක . . . අද මා හා මහණගොයුම්හු හා කථා සල්ලාප වෙයි. යම් සෙ බැල ඇති පුරුෂයෙක් දිග් ලොම් ඇති එළුවක්හු ලොමැ ගෙනැ මොබට ඔබට ලා ආකර්ෂණ පරිකර්ෂණ සම්පරිකර්ෂණ කෙරෙ ද එ සෙයින් මැ මම් මහණගොයුම්හු හා වාදයෙන් වාද කොටැ කථා

මාර්ගයෙන් දොස් දක්වා මොබට ඔබට ලා ආකර්ෂණ පරිකර්ෂණ සම්පරිකර්ෂණ කෙරෙමි. යම් සෙ සුරාධුර්නයෙක් රා පරහන මටලුකස්ස දෙවියටි වූයෙ, කසට හරනා සඳහා දෙකනැ ගෙනැ ඇදැ කිබිසිනි කොටැ පිඹැ පියා ද උඩුකුරැ කොටැ පිඹැ පියා ද පුනපුනා ගසා පියා ද එසෙයින් මැ මම් මහණගොයුම්හු හා වාදයෙන් වාදකොටැ අවධුනන නිර්ධුනන නිෂ්පෝටන කෙරෙමි. යම් සෙ සණපිළි කටටි මිනිස්සු සණවැහැරි මිටි ගෙනැ සණදොවුන් කෙළි කෙළිද් ද රජුගෙ ඇත් සණදොවුන් කෙළි කෙළනා මිනිසුන් දැකැ ගැඹුරැ දියට වැදැ සොඬින් දිය ගෙනැ සණදොවුන් කෙළි කෙළි ද එසෙයින් මැ මම් මහණගොයුම්හු හා වාදයෙන් වාද කොටැ සණදොවුන් කෙළි කෙළෙනවුන් සෙයින් මොබට ඔබට ලා ආකර්ෂණ පරිකර්ෂණ සම්පරිකර්ෂණ කෙරෙමි. තවත් ලිච්ඡවිහි එත්වයි එත්වයි කී යැ.” (අමා. 122 පිටුව)

“එකල්හි සච්චක පන්සියක් ලිච්ඡවි රජුන් පිරිවරා ගිරිමුදුනෙහි මහවන වෙහෙරට එළබැ මහණගොයුම් කොහි යැ හො යි පිරිවෙනින් පිරිවෙනට වැදැ බලනුයෙ මිණිකවද පෙරෙව් ගඳැකුන් සෙයින් රත්පහුල් පෙරෙව් පිණිබොජුන් වළඳා මහසක්මන්හි සක්මන් කරන සඟුන් දැකැ,” (අමා. 122- 123 පිටු)

මෙවැනි උපමා ප්‍රවේශ ගුරුඵගෝමි යොදනුයේ මූලික කථාව සහිත පාලි සූත්‍ර අටුවා ආශ්‍රයෙනි. එහෙයින් අමාවතුරේ උපමා භාවිතය එහි රචනා විලාසයට අනුබද්ධව ම පවතී.

“මෙසෙ බුදුන් විසින් සර්වඥ ප්‍රචාරණයෙන් පැවරූ කල්හි සච්චක පැන පුළුවස්නෙ . . හවත් ගොයුම් ගොකුව මට එක් උපමායෙක් වටහයි කීයැ” (අමා 125 පිටුව)

මෙසෙයින් බුදුහු යම්සෙ නිහුගෙඬියෙක් සප්ත ගෙ සුඹුයෙන් නැඟි විස එ මැ සප්ත ලවා ඩහවා හැඳ පියා ද එසෙයින් මැ එ මැ පිරිසැ සච්චකයා ලවා එ මැ මුයෙන් පස්කඳ අනිසැ දුකැ අනතැ යි කීයැවුහු ’ (අමා. 129 පිටුව)

‘හෙ සම්මා සම්බුදුනුදු එ සෙ මැ වෙහෙසෙමි යන සිතින් අවුදු යම්සෙ හිඹුල් එරබුදු ඇ නිසරු රුක් පළමු විදි විරි එක්තරා සියොතෙක් කිහිරි රුක ද විද්ද හැක්කැ යි සිතා එහි පැහැඳ එක පහරින් කුඩු බිඳී ඇස් නික්මැ හිස් පැළුණු කලැ කඳින් ගැළැ බිමැ වැටී හී වේදනා මහත් වැ, වැලැපී ද එසෙයින් මැ සච්චක ද’ (අමා 130 පිටුව)

අමාවතුර හික්ෂු දමනයේ එන පහතින් දක්වෙන උපමා පාඨක සිත් ආකර්ෂණය කරලනුයේ එකී උපමාවන්හි විචිත්‍රත්වය හේතුවෙනි. හික්ෂුන් පමණක් නොව අපරිමිත දෙව්බඹුන් ද බුදුරදුන් වටා ඒකරාශී වී ධර්මග්‍රවණයට සූදානම් වීමේ විචිත්‍රත්වය ඉන් මැනැවින් ගම්‍ය වේ.

බුදුහු . . . රමණී විසල් පියෙසෙක්හි වන දෙවියන් පැන්වූ අස්නෙහි වැඩැ හුන්හු . . . . ඔවුන් එක්බිති අනෙක් තෙරහු රාත්වුහ යි පන්සියක් සහහු මැ පියුම් විලෙකැ පිපි පියුම් වනයක්

සෙයින් පුබුදුහු. එ සෙයින් මැ අනෙක් තෙරහුදු අනෙක් තෙරහුදැ යි පන්සියො හිමවතැ බැසැ බොජුන්හල් වදනවුන් සෙයින් පිළිවෙළින් වැඩියො.

මෙසෙ අරි ගණන් මුළු දුන් විගසැ. බුද්ධෝත්පාදයෙහි ප්‍රතිමණ්ඩිත ලොකයා රමණී පරිදි දක්වනු සඳහා පැදුන් දෙසෙහි නැඟු රිදිමුවා මහත් කැටපත් මඬලක් බඳු නොහොත් නිම්වෙළල්ලෙහි ගෙනැ පෙරළන ලද රිදි සකක් බඳු පුන්සඳමඬල නැඟී නුඹතලට පිළිපනැ. (අමා. 173 පිටුව)

සානාහිර හා හේමවන යක්ෂ සේනාපතිවරු ආලවක යක්ෂයාට...

“අප බුදුන් පිණිස තො කියබර උසබ රජක්හු සමීපයෙහි එ දවස් උපන් වස්සක්හු වැන්නෙහි, ත්‍රිමදගලිත මතැත් රජක්හු සමීපයෙහි ඇත් පැටක්හු වැන්නෙහි, දිලියෙන කෙසරු සෙලෙන් හොබනා කඳට ඇති සිංහරාජයක්හු සමීපයෙහි මහලු කැණතිලක්හු වැන්නෙහි, යෙළ සියක් යොජුන් ගුරුළු රජක්හු සමීපයෙහි පියා හුන් කපුටුවක්හු වැන්නෙහි, යා තා තට හැකි දැයක් ඇත කරා යි කීහු.” අළවු යක් එ දැකැ හග බුන් ගොනක්හු සෙයින්, දළ බුන් සපක්හු සෙයින් තෙජ නැතිවැ මද නැතිවැ මන් නැතිවැ (අමා, 192 පිටුව)

අමාවතුර දේව දමනයෙහි උපමායෙන් විචිත්‍ර ස්ත්‍රී වර්ණනයක් උද්වහනය වේ

“එහි සොබනා අග පසග ඇත්තිය, මට සොම්නස් දෙනු විය. පාදාන්තයෙහි පටන් ගෙනැ කෙශාන්ත දක්වා ලහිරු රස් කලබක් සෙයින්, නැගෙන ශරීර රශ්මීන් සුරියවචසා නම් ලද ---- සොසුළු වනට සුළග සෙයින්, පවස් ඇත්තනට පැන් සෙයින්, රාත්තට දහම් සෙයින්, ආතුරයනට බෙහෙත් සෙයින්, සා ඇතියනට බන් දිලියෙන ගිනි නිවන්තට දිය සෙයින්” (අමා. 221 පිටුව)

ඉදින් තො බඹහු ගෙ තෙපුල් ඉක්මිණිනි නම් ගෙට සිරි වදුන් මොහොල් ගත්තා වෙයි. තො සතර රියන් කඩෙකැ පමණ ගන්තට ව්‍යායාමයක් කරනුවක්හු වැන්නෙහි යි නිගන්හු (අමා. 231 පිටුව)

මිනිස් වරිතවල මෙන් ම අමනුෂ්‍ය වරිතවල ක්‍රියාකාරිත්වය ද මැනවින් විශද වන උපමා අමාවතුරෙහි හමුවේ. මේ ඊට උදාහරණයි

“මිනිස්හු දෙවි විමනෙකින් යනුවන් සෙයින් සොම්නස් හැ. බුදුන් කියත් කියත් පහන් දහස් දිලියෙන ගෙකෙකින් රූ සෙ පහළ වී. දළබුන්සපක්හු සෙ තෙද නැති වී යැ. මන් නැති වී යැ.”

“බක ඇ බඹහු දු දමා අමා මහ නිවන් පමුණුවමින් තරු පිරිවර ලද පුන්සඳහු සෙයින්, පිරිබඬ පවු පිරිවර ලද රුවන් මෙර සෙයින්, පත් පෙළ පිරිවර ලද පියුම් කෙමියක් සෙයින්,

අරීගණ පිරිවරා දෙවිරම් මහ වෙහෙරැ වැඩැ විසුහැ බුදුහු.”
(අමා. 236 පිටුව)

මෙතැන් බුදුරදුන්ගේ නව අරභාදී ගුණයෙන් පුරිසදම්මසාරථී ගුණය ඉස්මතු කිරීමට ගුරැඵගෝමී ගත් තැන උපමේයෝපමාවෙන් වඩාත් විචිත්‍ර වූ අයුරැ සුපැහැදිලි ය.

4.5 විද්‍යාවක්‍රවර්තීගේ උපමා සංයෝජනය

බුත්සරණ භාෂා ශෛලිය සැකසී ඇත්තේ ආරම්භයේ සිට ම බහුලෝපමා හා මාලෝපමා භාවිත කිරීමෙනි. උදා -

“දොරැ දොරැ නැගි සඳක් සෙ, හැම සතුන් තම තමන් ජීවිතයක් සෙ, නොහැකිලැ පිපිවනින් සිටිනා රත්පියුමක් සෙ, කර රස නැතිවැ අමා රස ගත් මුහුදක් සෙ, හැමකල්හි මැ අඩු නො වැ සිටිනා පුන්සඳක් සෙ, පණුපිලවුන් නොවන් මිහිවදයක් සෙ, සෙණ බය නැති මහමේකුළක් සෙ, නොනැසී සිටිනා විදුලියක් සෙ, නොමිරිකී තිබෙන යොවනයක් සෙ, මරින් නොමැකෙන ජීවිතයක් සෙ, දුගීන් අතැ පත් මහානිධානයක් සෙ, මහාසායෙහි ලද අනැගි රස භොජනයක් සෙ, මහසයුරෙහි නැවි බුන් තැන්හි දුටු මහදිවයිනක් සෙ, ආදිකප්ති මහ අඳුරෙහි දුටු ළහිරු මඩළක් සෙ, සසරබියෙහි දුටු නිවන් මගක් සෙ, මහලෙඩෙකි ලද දිවබෙහෙදක් සෙ, දුකෙහි ලත් පිටිවහලක් සෙ, මරුකතරෙහි දුටු මහවිලක් සෙ, මුළු ලොව මැ අමුතු වැ මිහිරි වැ දුටු බුදුන් සරණ යෙමි බුත්සරණ යා යුතු.”
(බුත්. 04 පිටුව)

කතුවරයාගේ පරමාර්ථය සසර දුකට පත් පුහුදුන් ජනයාට බුදුරදුන්ගේ පිහිට අවධාරණය කිරීමයි. ඉහත දක්වෙන උපමාවලින් එබඳු අසරණ ජනයාට උන්වහන්සේ කෙරෙහි අපරිමිත විශ්වාසයක් ජනිත කෙරේ. පහතින් දක්වෙන්නේ ද එබඳු ම උපමා සමූච්චයකි.

“නව ද මල් පිපි පරසතු රුකක් සෙ තමන් උපන් ලොව සුවපත් කළ, මහසායෙහි මහවැවි පුරා වට වැස්සක් සෙ තමන් උපන් ලොව දහම් වැස්සෙන් සුහික්ෂ කළ, කෙවුන්නෙහි බඳ රුවනක් සෙ තමන් උපන් ලොව සනාථ කළ, මිහිබඳ ගසක් සෙ තමන් උපන් ලොව මිහිරි කළ, හදුජාති ඇතුන් සිටි කාලිංග වනයක් සෙ තමන් උපන් ලොව මහඇගි කළ, මහඇගි මුතු දෙන මුතු මුවදොර මුහුදක් සෙ තමන් උපන් ලොව ධර්මරත්නාකර කළ, ගොකුණෙහි සිටි ගොරදක් සෙ තමන් උපන් ලොව මංගලය කළ, සඳුන් කපුරු උපදනා දණ්ඩ වන බෙහෙදක් සෙ තමන් උපන් ලොව මිල වැඩි කළ, මහා නිධානයක් එබූ ප්‍රදේශයක් සෙ වැඩි සිටි තැන කොතැන දෝ හො යි ලොවැස්සන් ලවා විමසවන, විදර්ශනයෙහි ඵල සිතක් සෙ සාර පරමපරායෙහි කෙළවරැ සිටියා වූ බුදුන් සරණ යෙමි බුත්සරණ යා යුතු.”
(බුත්. 281 පිටුව)

මෙහි දක්නට ලැබෙන විශේෂත්වය වනුයේ භාවිත උපමාවෙන් උපමේයය අර්ථාන්විතව භක්තිජනකව විස්තාරණය කිරීමයි. එයින් කතුවරයාගේ මූලික අපේක්ෂාව මුදුන්පත් වේ.

විද්‍යාවක්‍රවර්තීගේ රචනා ශෛලියෙහි කවිත්වය උපමා භාවිතයෙන් වඩාත් විචිත්‍ර වේ. පාඨකයා ඒවායින් අදහස හොඳින් වටහා ගන්නා අතර ගද්‍ය කාව්‍ය රසය දීප්තිමත් වේ. බුත්සරණේ උපමායෙන් සහාදයාගේ සිතෙහි බුද්ධිභක්තිය ජනිත කරලීමට ආධාරකයක් සපයනු පෙනේ. විද්‍යාවක්‍රවර්තී උපමා භාවිතයෙහි සුවිශේෂී ලේඛක වර්තයක් ද වේ. දෙසිය හත්තැවකට අධික උපමා ප්‍රමාණයක් සහිත වෙන ම උපමා පරිච්ඡේදයක් බුත්සරණට ඇතුළත් කොට එ මගින් බුද්ධිභක්තිය ජනනය කිරීමට සිතීම ද බුත්සරණේ විශේෂාංගයකි. බුත්සරණ රචනා රීතියේ ප්‍රකට ලක්ෂණයක් ලෙස උපමා භාවිතයට මුල් තැනක් හිමි වේ. ඒ උපමා භාවිත ප්‍රභේද විවිධාකාරයෙන් හඳුනා ගැනීමට හැකි ය.

4.5.1 බුත්සරණේ භාවිත උපමා ප්‍රභේද

4.5.1.1 බුද්ධාභිවන්දනාශ්‍රිත උපමා

“වියත් සෙ කියා නිමවත් මහත් සෙ කියා නිමවත් කරුණා ඇති සෙ කියා නිමවත් නුවණ ඇති සෙ කියා නිමවත් බණ කියාහෙන සෙ කියා නිමවත් සිත්කලු සෙ කියා නිමවත් පිනැති සෙ කියා නිමවත් යශස් ඇති සෙ කියා නිමවත් තෙජස් ඇති සෙ කියා නිමවත් කෘතාධිකාර සෙ කියා නිමවත් මහකුලජ සෙ කියා නිමවත් අපිස් සෙ කියා නිමවත් ප්‍රතිපක්ෂයන් මන්බුත් සෙ කියා නිමවත් පෙළහරපානට සුරු පරිදි කියා නිමවත් සරණ වන්නන් ළය සහහන සෙ කියා නිමවත් සියලු ලොවට ශාන්ති කළ පරිදි කියා නිමවත් රූ ඇති සෙ කියා නිමවත් ඉතිරි ධර්මකථිකයන් තබා සවිනෙ ගෙවා දත් තමන් වහන්සේ ද ආයු පමණින් එකෙකි ගුණ අල්ලා ගෙනැ වදාරා නිමවත් නො නිමැවිය හැකි මහත් ගුණ ඇති බුදු රජාණන් වහන්සේ” (බුත්. 281 පිටුව)

මේ බුද්ධාභිවන්දනාශ්‍රිත උපමා අතිශයෝක්තාලංකාරයට අයත් උපමා ලෙස ද ගත හැකි වේ. බුද්ධ ශක්තිය බුද්ධ බලය අවධාරණය කිරීම මෙමගින් අපේක්ෂිතය.

4.5.1.2. සවනක් ඝන බුදුරැස් - බුද්ධරශ්මි

“සක්වළ ගල මැඩගෙනැ අකනිටා බඹලොව පැනැගෙනැ මහ පොළොව ඉක්මැගෙනැ දිවන සවනක් රැසින් මුළු ලොව ගැලෙන්ටට වන. මුළු ලොව කසමල් කැනින් වසන්නා සෙ, දියමෙරලිය මලින් නවහම් කරන්නා සෙ, මොනර පිලින් සදන්නා සෙ, ඉඳුනිල් මැණිකින්

අතුරන්නා සෙ, නිල් රස් කඳෙක් එක් ලක්ෂ සුසැට දහස් යොදුන් සක්වළ ගල හිස පැනැගෙන ඉතිරි දිවෙන්නට වන.” (බුන්. 79 පිටුව)

මෙහි භාවිත වී ඇත්තේ අනිශයෝක්ති උපමා බැව් හඳුනා ගත හැකිය.

4.5.1.3. සියලු සත්ත්වයන්හට වැඩි සිටි බුදුන් පිළිබඳ උපමා

“මෙරට වැඩි උස් පර්වතයක් නැත්තා සෙ මහපොළොවට වැඩි පළල් අනෙක් වස්තුවක් නැත්තා සෙ දිය පොළොවට වැඩි අනෙක් ජලාධාරයක් නැත්තා සෙ වා පොළොවට වඩා මහත් පවනක් නැත්තා සෙ-----සියලු සත්ත්වයන්හට වැඩි සිටි බුදුන්” (බුන්. 58 පිටුව)

සාහිත්‍යාගත උපමා බහුල ව භාවිත කිරීම ද විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ට ප්‍රිය වූ බැව් පෙනී යයි. මහමෙර, අංජනකුට, දෙවිලොව, බඹලොව, සත්කුළුපව්, අහස් ගඟ වැනි විශ්මය ජනක සාහිත්‍යයක උපමා රැසක් ම බුන්සරණෙහි අන්තර්ගතය.

4.5.1.4. අනාථ පිණ්ඩික නම් මහ සිටාණෝ පිළිබඳ උපමා

ජේතවන විහාරයට පැමිණ බුදුරදුන්ට දනට ආරාධනා කළ අනාථ පිණ්ඩික නම් මහ සිටාණෝ බුදුරදුන් පිළිබඳ සිත් නිවී සැනහීම විද්‍යාවක්‍රවර්තී මෙසේ උපමායෙන් වර්ණනා කරයි.

“එ සමයෙහි එක් දවසක් අනාථ පිණ්ඩික නම් මහ සිටාණෝ ජේතවන මහා විහාරයට ගොස් බුදුන් වහන්සෙ ගෙ ශ්‍රී පාදය වැඳූ එ ශ්‍රී පාදය පිසූ හැර ගත් අත තමන් මුදුනෙහි පිස්මින් තමන් ගෙ ජාතිය සඵල කොටැ වදාරන මිහිරි බණ අසා, මිහිවදයෙකිනි හුණු බමරක්හු සෙ, පියුම් විලකට වන් රාජහංසයක්හු සෙ, මහ ගිම්හි මහ ගඟෙකිනි ගැලුණු මතැනක්හු සෙ, මහවැස්සෙන් සැනැහුණු වැහිලිහිණියකු සෙ, සත්රුවන් මහා නිධානයක් දුටු මහදුගියකු සෙ, තමා ගෙ රට දනවු දුටු නැවියකු සෙ, සුවාසු දහසක් යොදුන් ගැඹුරු මහමුහුදට වැඳූ සැනැහී කෙළනා තිම්ගල නම් මහාමත්ස්‍යයා සෙ, උපන් කෙණෙහි මැ මල් පිපී වැනි ගිය පරසතු රුකක් දුටු තරුණ දිව්‍යපුත්‍රයක්හු සෙ, භාවනා ක්‍රමයෙන් විශුද්ධි පරම්පරායෙන් ගොස් පළමු මගින් නිවන් දැකූ සැනැහුණු යොගාවචරයක්හු සෙ, නිවී සැනැහී” (බුන්. 81 පිටුව)

මේ දිගු මාලෝපමා සංවිතයකි. මේ උපමාවලින් හෙළිවනුයේ වරිත වර්ණනයට සමත්කම් පෑ කතුවරයෙකුගේ සලකුණු ය.

යමා මහ පෙළහර පානට ගඳකිළියෙන් වැඩි බුදුරදුන් පිළිබඳ තවත් අපූර්ව මාලෝපමා වර්ණනාවක් බුන්සරණෙහි එයි.

“හුදු අමායෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු විස්මයෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු සන්තෝෂයෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු තේජසින් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු මෙමත්‍රියෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු කරුණායෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු මුදිතායෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු උපෙක්ෂායෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු ශීලයෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු සමාධියෙන් මවාලු රුවක් සෙ, හුදු ප්‍රඥායෙන් මවාලු රුවක් සෙ,” (100 පිටුව)

මේ උපමාවන්හි විශේෂත්වය නම් එක ම වදනක් සූර්වයෙහි තබා වැදගත් කරුණු පෙළක් විස්තාරණය කිරීමයි. බුදුන් වහන්සේ කෙරෙහි යෙදුණු අභිනන්දන වදන් බහුපමායෙන් සරහා අවධාරණාත්මකව පුනරුක්තයට නැංවීම මෙහි අරමුණ බැව් පෙනේ.

4.5.1.5. උපමා බාහුලයෙන් පිරි බුක්සරණේ නාලාගිරි දමනය

ශ්‍රාවක අවධානය තීව්‍ර වන අයුරින් රචිත උපමා රැසක් බුක්සරණ නාලාගිරි දමනයෙහි දැක්වේ. ඇතු දමනය උදෙසා ගඳකිළියෙන් නික්ම භික්ෂූන් සමඟ වඩින බුදුරදුන් මෙසේ වර්ණිතය.

“දස ඇඟිල්ලක් නගා දස දහසක් සක්වළ ආලෝක පතුරුවන භාරිත නම් මහා බුන්මයා පළමු කොට ලා නික්මුණු බුන්ම සේනාව එ වඩනා බුදුරජාණන් හා එ මහණ පිරිසට උපමාවට මා තුඩ නො වකම්. මෙ උපමා කියා එ බුද්ධ විලාසයට නින්දා නො කෙරෙමි. මාගේ ස්වාමීදරුවාණෝ තුමු මැ තමන් වැන්නාහ.” මෙහි භාවිත වී ඇත්තේ නින්දෝපමාවයි.

නන්දෝපනන්ද දමනය - බුක්සරණ

නාගරාජයා දමනයට සෘද්ධි ඇත්තවුන් කෙරෙහි අගතැන්පත් වූ, මුගලන් මහකෙරුන් බුදුරදුන්ගෙන් අවසර යැදීම - අවිච්චි මහානරකය, මහමෙර, මහපොළොව, සක්වලා දි සුවිසාල ස්ථාන පාදක කර ගනිමින් මෙහි උපමා නිපදවා ඇත.

මුගලන් මහ රහතන් වහන්සේ පිළිබඳ වර්ණනාව බුදුරදුන් ගැන කරන වර්ණනාවකට බෙහෙවින් සමාන ය. එයින් පැහැදිලි වනුයේ විද්‍යාවක්‍රවර්ති උපමා බාහුලය වර්ණනා විෂයයෙහි දක්වනු ලබන රුචිකත්වය යි. සමස්තයක් සේ ගත් කල කතුවරයාගේ විස්තර වර්ණනයෙහි පද සෞක්‍රමාර්යය ඉතා ඉහළ ය.

කල්හි පිපි නිල් මහනෙල් මලින් ගෙතු මල්දමක් සෙ, ඉන්ද්‍රනීල මාණිකායෙහි නෙළා නිම වූ රුවක් සෙ, නිල් වූ ශරීර ඇති, එ සෙයින් මැ සන්ධ්‍යා වලා පටලයෙකින් සිසාරන ලද අංජන පර්වතයක් සෙ, රත් සිවුරින් වැසී හොබනා වූ - ශක්‍රයා ගෙ වෛජයන්තප්‍රාසාදය මාපටැඟිල්ලෙන් කැරැලි අකිහි ගෙනැ තණ පතක් සෙ සොල්වාපියන්තට පොහොසත් වූ, එක්ලක්ෂ අට සැට දහසක් යොදුන් උස ඇති මහ මෙර මුල සිටැ විදැ ගෙනැ පාණ්ඩුකම්බල ගෛලාසනයෙහි වැඩිනුන් බුදුන් වහන්සෙ ගෙ ශ්‍රීපාද මූලයෙන් සිඟාව

නගාගන්තට පොහොසත් වූ, මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ අවුත් සර්වඥයන් වහන්සේ ගෙ ශ්‍රී පාදය වැඳූ, ස්වාමීනි, මම මෙ නයි හික්මවමි දැ යි වදාළ සේකැ (බුන්. 84 පිටුව)

විද්‍යාවක්‍රවර්තීගේ රචනයෙහි වර්ණනා විෂයාතික්‍රාන්ත බව ප්‍රකට කළ සුවිශේෂ ලක්ෂණයක් ලෙස මේ විශ්මයෝපමා උපමා භාවිතය හඳුන්වා දිය හැකි බැව් ඉහත නිදසුන්වලින් පැහැදිලි ය.

5. සමාලෝචනය

සිංහල ආධ්‍යාන සම්ප්‍රදාය බිහිවීමේ ආරම්භක පියවර වූයේ, හෙළටුවා සම්පාදනය යි. එය හුදෙක් ධර්ම ව්‍යාප්තිය සඳහා ගත් ප්‍රයත්නයක් සේ පෙනුණ ද මෙරට සිංහල භාෂාවේ හා සාහිත්‍යයේ ස්ථාවරත්වය උදෙසා තැබූ අතිශය වැදගත් පියවරක් වූයේ ය. ත්‍රිපිටක බුද්ධ ධර්මය මෙරට වාසිනට පැහැදිලි කිරීමේ උදාර අපේක්ෂාවෙන් සන්න, විවරණ, ගැටපද, පරිකථා ආදී ව්‍යාධ්‍යාන ක්‍රමවේද අනුගමනය කරනු ලැබී ය. ඉන් මූලික පරමාර්ථය ඉටු කර ගත් අතර, අතුරු ප්‍රතිඵල වශයෙන් සිංහල භාෂාවේ හා සාහිත්‍යයේ ප්‍රගමණය ද සිදුවිය.

ව්‍යාධ්‍යාන ප්‍රභේදවල පාලි, සංස්කෘත වචන, වගන්ති පිළිබඳ නිර්වචන, ව්‍යාකරණ, නිරුක්ති, විශ්ලේෂණ, විභාග සිදු කෙරිණි. අනතුරුව ගැටපද, පරිකථාදී අංගවලින් සිංහල ආධ්‍යාන සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදායේ මුල් ස්වරූපය දැක ගත හැකි විය. පොලොන්නරු යුගයේ ගුරුළුගෝමීන් විසින් රචිත ධර්මප්‍රදීපිකාව නම් වූ පාලි මහා බෝධිවංස පරිකථාවේ නිදර්ශිත පරිකථා අතර, සම්පූර්ණ කථා පුවත් අන්තර්ගත විණි. විශේෂත්වය වූයේ සිංහල ගද්‍ය කාව්‍ය සාහිත්‍යයට පරිණත කාව්‍යාත්මක ස්වරූපයක් නිර්මාණය වීම යි. ධර්මප්‍රදීපිකාවේ පරිකථාවක් වූ 'සුළුකළුගු කථාව' පොලොන්නරු යුගයේ උගතුන්ගේ ප්‍රතිභාව මැනවින් විදහා පාන්නකි. ඒ වන විට සිංහල භාෂා සාහිත්‍යය පරිණත අවධියට සම්ප්‍රාප්ත වී තිබූ බවට එය මනා සහතිකයක් විණි.

ගුරුළුගෝමීන්ගේ අමාවතුර අයත් වන්නේ එකල උගතුන් විසින් කාලීන අවශ්‍යතාවක් සැපිරීමී වස් ගන්නා ලද ප්‍රයත්නයක් ලෙසිනි. ඒ වන විට පාලි ත්‍රිපිටකයේ හා අවිධිකථා ග්‍රන්ථවල සවිස්තරාත්මක ව පැවති බෞද්ධ සාහිත්‍යාගත තොරතුරු 'සියබසින්' පැවසීමේ අවශ්‍යතාව දැඩි සේ පවතින්නට ඇත. එතුමා 'සැකෙවින්' යනුවෙන් දැක්වීමෙන් ද මුල් තොරතුරුවල අධිකත්වය ගම්‍ය වේ.

ගුරුළුගෝමී එක්තරා සීමාවක පිහිටා තම ග්‍රන්ථ කාර්යය ඉටු කළ ලේඛකයකු බැව් හැඟේ. එතුමන් ආශ්‍රය කළ පාලි සූත්‍ර අටුවා ග්‍රන්ථ රාශියකි. ඒවායෙහි ආ කරුණු නිවැරදි ව හා ශාස්ත්‍රීය ව සිංහලයට නැඟීමේ කාර්යය එතුමා සාර්ථක ව ඉටු කළ බැව්, ග්‍රන්ථාශ්‍රයෙන් වටහා ගත හැකි විණි. අමාවතුර රචනයෙහි ක්‍රමානුකූල බව, තත් ග්‍රන්ථ සන්දර්භයෙහි

දැක්වෙයි. “පුරිසදම්මසාරථී” බුදුගුණය පමණක් ගෙන එම අරමුණින් බැහැරට නො යා ඖදාර්ය වූ ප්‍රතිභා ශක්තියෙන් අමාවතුර රචිත බැව් ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ. පෙළ සූත්‍ර අටුවා ග්‍රන්ථ ඇසුරු කළ ද හුදු පරිවර්තනයකට එහා ගිය රචනා කෞශල්‍යයකින්, ගුරුඵගෝමී පාඨක ශ්‍රාවක අවධානය දිනා ගති.

විද්‍යාවක්‍රවර්ති බුත්සරණ රචනා කිරීමෙන් දැක්වූ සමත්කම් කරුණු කීපයක් ඔස්සේ අවධාරණය විණි. ‘බුද්ධ වර්තය උත්කර්ෂයට නැංවීම’ එතුමන්ගේ පරමාධ්‍යාශය විය. සිය රචනාව සෑම විට ම ඔහු මෙහෙයූ වූයේ ඒ අරමුණ සාක්ෂාත් කර ගනු පිණිස ය. එහෙයින් සුවිශේෂ ධර්ම දේශනා ශෛලියක් නිතැතින් ම බිහි විය. කතුචරයා යොදා ගත් විශේෂණ පද බහුල, උපමා බහුල සෑම වගන්තියක් ම බුද්ධ වර්තය විෂයයෙහි ම යොමු කළ ඒවා වූයේ ය. එය නොකඩවා ගලා ගිය වදන් සමූච්චයකි. නිරන්තරයෙන් ඇදහැලුණු වර්ණනා ප්‍රවාහයකි. කෙටි වාක්‍ය, දීර්ඝ වාක්‍ය, ශබ්ද අනුප්‍රාස මතු වන වදන්, පුනරුක්ති ප්‍රකාශන එහි නොමඳ ව ප්‍රදර්ශනය වූයේ ය.

විද්‍යාවක්‍රවර්තිගේ රචනයෙහි වාග්කෝෂය වර්ණනා විෂයයෙහි ම ඇරුණක් සේ විය. එතුමාණෝ උපමායෙහි විශාරදය හ. විශේෂණ පද උත්පාදනයෙහි විචිත්‍ර ලක්ෂණ ඇතිය හ. වර්ණනා විෂයාතික්‍රාන්තය හ. එබැවින් බුත්සරණ පශ්චාත්කාලීන සිංහල ගද්‍ය කාව්‍ය රචකයින්ට ආභාසය, උපදේශය, අනුබලය, අනුග්‍රහය ලබා දුන් වාග් ප්‍රපංචයෙන් අනූන භක්ති කාව්‍ය ප්‍රබන්ධයක් ම විණි.

6. නිගමන

මේ අධ්‍යයනයෙන් අමාවතුර හා බුත්සරණ සිංහල ගද්‍ය සාහිත්‍යයේ ඓතිහාසික හා ආගමික වැදගත්කමක් දරන ග්‍රන්ථ දෙකක් බැව් නිගමනය කළ හැකි වේ.

සිංහල භාෂාවේ හා තදනුබද්ධ සාහිත්‍ය රචනාවන්හී ප්‍රාරම්භක, හා ඓතිහාසික ලේඛන විධික්‍රම රාශියක් ඒවායින් හෙළි වන බැව් ද නිගමනය කළ හැකිය.

තව ද, සමකාලීන සමාජයීය, සංස්කෘතික තත්ත්වයන්ට අනුගත වෙමින් ආබ්‍යාන රචනා රීති විධික්‍රම භාවිත කර ඇති බැව් ද නිගමනය වේ.

තම අරමුණුවලට ගැළපෙන පරිදි ආබ්‍යාන විධික්‍රමවල රචනා රීති සාධනීය මට්ටමෙන් හසුරුවා ගැනීමට පවත්නා භාෂා ක්‍රමෝපායයන් ඒ සඳහා සාර්ථක ව යොදා ගෙන ඇති බවත් නිගමනය කළ හැකිය.

උපමාඋපමේය භාවිතය භාෂා සාහිත්‍ය කාව්‍යාදියෙහි ශෝභමාන අංගයක් සේ පෙරදිග විචාරකයෝ හැඳින්වූහ. තත් නිර්දේශය සාර්වත්‍රික වූවකි. අද්‍යතන ලේඛනයෙහි

සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍යාධ්‍යාන විධික්‍රමයන්හි උපමේයෝපමා භාවිතෝපක්‍රම (අමාවතුර හා බුත්සරණ ග්‍රන්ථද්වය ආශ්‍රයෙන්)

සංවර්ධනයට සම්භාව්‍ය සාහිත්‍යගත උපමාඋපමේය භාවිතය වටිනා බැව් මෙයින් නිගමනය කළ හැකිය.

පරිශීලන

අමරවංස හිමි කොත්මලේ. (2000) සිංහල සාහිත්‍ය ලතා, දෙවන මුද්‍රණය, ගොඩගේ, කොළඹ. කුලසූරිය, ඒ. (1966). කාව්‍යාලංකාර සූත්‍ර වෘත්ති. කොළඹ: ගුණසේන සහ සමාගම. ජයතිලක ඩී. බී. (2008) සිංහල සාහිත්‍ය ලිපි, තෙවන මුද්‍රණය, ගොඩගේ, කොළඹ.

ඤානසීහ. එච්. (සංස්). (1964). සියබස්ලකර වර්ණනාව. කොළඹ: ස්වභාෂා ප්‍රකාශකයෝ.

ඤාණාලෝක, කේ. (සංස්.). (1959). අමාවතුර. කොළඹ: ගුණසේන සහ සමාගම.

තිලකසිරි, ජේ. (1961). සංස්කෘත කාව්‍ය සාහිත්‍යය. කොළඹ: ලේක්හවුස්.

දුර්ගා ප්‍රසාද සහ කාශිනාථ ශර්ම (සංස්). (1889). කාව්‍යාලංකාර සූත්‍ර. බොම්බාය.

ධර්මකීර්ති, ටී. (1959). භාරතීය කාව්‍ය විචාරය 1. කැලණිය: දීපා මුද්‍රණාලය.

පඤ්ඤාසාර ඩී. (සංස්). (1958). සිදත් සඟරා භාව සන්නය. කොළඹ: ශ්‍රී ලංකා ප්‍රකාශක සමාගම.

පේමරත්න, ඩබ්ලිව්. සහ දේවානන්ද, එච්. (සංස්). (1948). සුබෝධිනී ව්‍යාධ්‍යා සහිත කාව්‍යාදර්ශය, ප්‍රථම හා ද්විතීය භාග. කොළඹ: ජිනාලංකාර යන්ත්‍රාලය.

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථාන ප්‍රකාශනය. (2008). බුත්සරණ.දෙහිවල.

විජයරත්න ඩී. ටී. එෆ්. (2008) අමාවතුර විමර්ශනය, එස්. ගොඩගේ, කොළඹ.

විජයවර්ධන, එච්. (1967). සංස්කෘත කාව්‍ය විචාරයේ මූලධර්ම. කොළඹ: ගුණසේන සහ සමාගම.

විජයවර්ධන, එච්. (1968). කාව්‍ය විචාර ගවේෂණ. කොළඹ: ගුණසේන සහ සමාගම.

විජයවර්ධන, එච්. (2009). සිංහල ගී කාව්‍යය කෙරෙහි සංස්කෘත අලංකාර ශාස්ත්‍රයේ බලපෑම. බොරැස්ගමුව: විසිදුනු ප්‍රකාශකයෝ.

සන්නස්ගල, පී. බී. (1947). සිංහල සාහිත්‍ය වංසය. කොළඹ: ලේක් හවුස්.

සෝරත ඩබ්. (2000) බුත්සරණ. කොළඹ. සමයවර්ධන.

ශ්‍රී ලංකා ප්‍රාචීන භාෂොපකාර සමාගමේ සංස්කරණය, (2004) අමාවතුර, කොළඹ, සමයවර්ධන.

සඟරා

විජේමාන්න, පී. (1992). සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍යයේ කතා රීතිය: සාරටී, (ප්‍රකාශකයා සඳහන් නොවේ): සාහිත්‍ය දින මංගල කලාපය, පි. 92-104.